

8. Душенко К.В. Словарь современных цитат: 5200 цитат и выражений XX и XXI веков, их источники, авторы, датировка / К.В. Душенко. — М.: Эксмо, 2006.
9. Саппа М.М. Простір злочинності: межові колізії / Микола Саппа // Вісник національного університету внутрішніх справ, 2002. — Спецвипуск. — С.117-120.
10. «Донбас порожняк не гонить», або золотий дубль «Шахтаря» // Українська правда, 2011. — 23 травня (електронна адреса <http://www.champion.com.ua/football/2011/05/23/443297/>).
11. Васьковская Я. Донбасс порожняк не гонит / Я. Васьковская // Новая газета, 2004. — 22 июля (электронный адрес <http://2004.novayagazeta.ru/nomer/2004/52n/n52n-s16.shtml>).
12. Шибанов Є. Трудове підпілля Донбасу, або ласкаво просимо в реальність! / Є. Шибанов // Дзеркало тижня, 2010. — 23 жовтня.
13. Дело милицейских оборотней // Зеркало недели. Украина, 2011. - 28 апреля.
14. Куприна Т.В. Экономическая фразема как источник русскоязычного словарного состава / Т.В. Куприна // Идиоматика и лингвокультурология. — Белгород, 2008. Т.2. - С.273-276.
15. Бондаренко В. Куда плывёт рыба? / В. Бондаренко // Литературная газета. — 2011. — 25 мая. — С.4.
16. Вепрева И.Т. Всё будет в шоколаде, или о новой метафоре вкусового восприятия / И.Т. Вепрева // III Международный конгресс исследователей русского языка «Русский язык: исторические судьбы и современность», Сборник тезисов, М., 2007 (электронный адрес <http://www.philol.msu.ru/~rlc2007/pdf/5.pdf>).

УДК 81'276.1: 133.1

Білас А.А.
(Івано-Франківськ)

КАТЕГОРІЯ ЕМОТИВНОСТІ У ЛІНГВІСТИЦІ

У статті розглядається категоріальна природа емотивності. Аналізуються назви науки про мовознавчий аспект емоцій. Фокусується увага на основних ознаках емотивності на лексичному, семантичному і текстуальному рівнях. Автор пропонує диференціювати поняття «емотивність», «експресивність», «емоційність».

Ключові слова: емотіологія, лінгвістика емоцій, емотивність, експресивність, емоційність, категорія, семантика, емотивність тексту.

В статье рассматривается категориальная природа эмотивности. Анализируются названия науки о лингвистическом аспекте эмоций. Фокусируется внимание на основных признаках эмотивности на лексическом, семантическом и текстуальном уровнях. Автор предлагает дифференцировать понятия «эмотивность», «экспрессивность», «эмоциональность».

Ключевые слова: эмотиология, лингвистика эмоций, эмотивность, экспрессивность, эмоциональность, категория, семантика, эмотивность текста.

© Білас А.А., 2011

The article deals with the categorial nature of emotivity. The names of the science studying the emotions linguistic aspect are analysed. The focus is set on the emotivity basic features at the lexical, semantic and textual levels. The author suggests the differentiation of the notions «emotivity», «expressiveness», «emotionality».

Key words: *emotiology, linguistics of emotions, emotivity, expressiveness, emotionality, category, semantics, text emotivity.*

Емоційна сфера людини завжди привертала увагу вчених. У світовій лінгвістиці з'являється все більше робіт, присвячених складній і багатоаспектній природі емоцій. Інтерес дослідників, які працюють у галузі цілої низки наук (філософії, фізіології, психології, етнології, соціології та лінгвістики), повністю обґрунтований, оскільки емоції певною мірою виявляються в усіх галузях діяльності людини, у тому числі і в мовленнєвій. Тому, вивчення емоцій видається надзвичайно актуальною і, навіть, «модною» темою, що розробляється як в окремих, так і в суміжних науках.

Актуальність теми цієї теоретичної розвідки зумовлена значною увагою сучасних лінгвістів до вивчення різних аспектів емотивності та проблематичністю категоріально-го визначення цього мовного і мовленнєвого явища.

Багатоаспектність явища емотивності зумовлює існування різних підходів до його вивчення: психолінгвістичного (Н. Вітт, В. Грідін та ін.), стилістичного (Є. Азнаурова, А. Болотов та ін.), комунікативного (Л. Піотровська, В. Маслова, В. Шаховський та ін.), лінгвокультурологічного (А. Вежбицька, С. Воркачев, А. Селяев та ін.), когнітивного (А. Баранов, Ф. Данеш та ін.). В рамках кожного із підходів розробляються свої концепції емотивності, використовується своя термінологія і особливі методи дослідження.

Метою дослідження є визначення категоріальної природи емотивності у мовознавстві.

Про надзвичайну складність зазначеного феномену свідчить той факт, що в лінгвістиці до цього часу немає цілісної теорії емотивності, хоча описано велику кількість лексичних засобів, які використовуються для позначення та вираження емоцій [4].

Різні аспекти проблематики термінології та вираження емотивних засобів тексту досліджують у своїх працях Ю. Андрійченко, С. Гладь, О. Дорош, В. Хом'яков, А. Цибулевська, В. Чабаненко, І. Шахновська, В. Шаховський, В. Юрченко та ін. Проблематика емоцій у французькій мові є предметом розгляду у працях Ш. Баллі, В. Гак, Н. Медведєвої, А. Назарян, Н. Синельникової та ін.

Окремі роботи присвячені вивченню вираження емотивності мовними одиницями фонетичного (Л. Медведєва, Е. Нушикян та ін.), граматичного (Ю. Малинович та ін.), лексико-фразеологічного (М. Гамзюк, Г. Кузенко та ін.) рівнів. Розробляються питання національно-культурної своєрідності емотивних засобів різних мов (А. Вежбицька) та проводиться їхнє зіставлення (Д. Квеселевич, В. Саніна). Існування в науці різноманітних підходів і безлічі суперечливих точок зору на предмет вивчення свідчить про його недостатню вивченість.

У лінгвістичних працях побутують різні терміни на позначення галузі науки про емоції: «лінгвістика емоцій», «емотіологія», «емоціологія» тощо.

О. Є. Філімонова використовує термін «емоціологія», трактуючи його як усю сукупність наукових досліджень у різних галузях знань, які певною мірою торкаються вивчен-

ня емоцій, сфери почуттів людини [13: 7]. Такий підхід, на наш погляд, є надто всеосяжним, бо інтегрує в собі як лінгвістику емоцій, так і їх психологію, філософію, етнологію тощо.

У сучасному мовознавстві значний внесок у вивчення мови емоцій вніс В. Шаховський і очолювана ним Волгоградська лінгвістична школа. Він запропонував комунікативний підхід до вивчення проблем емотивності мовних одиниць, передусім лексичного складу мови, а також категоризацію емоцій у лексико-семантичній системі на матеріалі англійської мови [16]. Але оскільки його аналіз був спрямований на вивчення ефективності мовленнєвої комунікації та ролі в ній емотивних одиниць, то це не дозволило глибше вивчити складові частини емотивності, фактори її утворення під впливом мовних та позамовних явищ [4], хоча останнє твердження видається неоднозначним.

В. Шаховський називає емотіологію лаконічно лінгвістикою емоцій [17], яка сформувалася на стику психології і традиційного мовознавства і перед якою вже в рамках системно-структурного мовознавства постало завдання сформулювати знання про емотивний мовний код. Але, на наш погляд, ці два поняття не є тотожними, бо перебувають у родовидових відношеннях. Емотіологія виступає, з одного боку, міждисциплінарною галуззю науки, яка має за основу ряд концепцій і теорій (філософської, біологічної, когнітивної, психологічної, соціальної, функціональної, інформаційної та ін.), а з іншого – наукою про вербалізацію, вираження і комунікацію емоції [17: 22], де останнє коротко і влучно стосується саме лінгвістики емоцій. Тоді як лінгвістика емоцій включає різні аспекти: аспект мовних засобів і способів вираження емоційності на різних «поверхах» мови з підасpekтами їх форм і змісту, функціонально-семантичний аспект, семасіологічний аспект (семантичні ознаки-сигналізатори емотивності мовної одиниці, їх адгерентність і інгерентність), аспект соціального контексту вираження і контекстуальних закономірностей мовленнєвих реалізацій емоцій, аспект співвідношення емоцій з лінгвістичними категоріями оцінки, експресії, модальності, прагматики тощо [16: 47].

Сьогодні вивчення лінгвістики емоцій відбувається у межах різних наукових парадигм: прагматичної і комунікативно-діяльній, лінгвокогнітивної, лінгвокультурологічної та ін.

Будучи частиною природного розвитку людської раси, емоції універсальні і візнавані у всіх культурах. Хоча всі емоції визначаються соціокультурними параметрами, та, крім універсальних емоційних переживань, спостерігаються і специфічні для певної культури емоції. Оскільки емоції є складовою частиною культури будь-якого народу, то вони обов'язково концептуалізуються і вербалізуються в його мові.

Лінгвістика емоцій залишила далеко позаду колись актуальні заяви про те, що «емоційної лексики в мові немає» (Є. Галкіна-Федорук), «емоції не входять у структуру мови» (В. Звєгінцев) тощо. Тепер безперечними є твердження іншого типу: «у мові все емоційне» (Ш. Баллі), «всі висловлювання емоційні» (В. Гак), «вся лексика мови / мовлення емоційні» (Є. Мягкова та ін.) [17: 14].

Інтенсифікація емотивної виразності досягається засобами різних мовних рівнів, а також використання різних стилістичних прийомів і фігур. Важливу роль у лінгвостилістичній системі будь-якої мови виконує передусім емоційна лексика, тобто ті прошарки словникового складу, які так чи інакше пов'язані з людськими почуттями. На матеріалі української мови В. Чабаненко виявляє функціонування в ній емоційних слів двох типів:

1) такі, що не мають понятійної основи й виражають лише емоції; 2) такі, що виражають водночас і поняття, й емоції. [15: 10-11]

В. І. Шаховський у своїй праці *Категоризація емоцій в лексико-семантичній системі мови* [16], детермінуючи емотивність як лексичну категорію, класифікує лексичні емотивні одиниці на такі, що називають, виражають та описують емоції. А власне емотивно можна вважати лише лексику, яка призначена для мовного вираження емоцій. Б. Волек розглядає слова, що виражають емоції і слова, що їх називають, як різні емотивні знаки, значення яких може конституюватися або за допомогою понять, або прямих емоційних хвилювань [3: 16]. Але це, мабуть, не що інше як номінування одного й того самого поняття різними словами. Тому принципову різницю між такими словами дослідники однаково (!) вбачають у наявності або відсутності емотивного компоненту в їхній семантиці. Важко не погодитися з його тезою, що ця лексика, утворюючи лексичний фонд емотивних засобів мови, є неоднорідною і саме в ній здійснюється семантична категоризація емоцій.

Якщо проаналізувати емотивну лексику, то можна виявити, що, з одного боку, в багатьох мовах емотивів з негативною оцінкою семантикою кількісно більше, ніж емотивів з позитивною оцінкою, але, з іншого боку, вони вживаються у мовленні значно рідше, ніж позитивно оцінені емотивні одиниці. Саме це дозволяє зробити висновок про те, що емоційні системи різних народів і культур, в основному, схожі, бо негативність, переважаючи в їхньому лексиконі, поступається позитивності у вживанні та синтагматичному комбінуванні (напр., *heureux et triste, triste et heureux*), що можна пояснити психологічним прагненням людства до позитивності. Неоднорідність та різноманітність емотивної лексики наводить на думку про існування емотивної маркованості одиниць фонетичного, морфологічного та синтаксичного рівнів, уможливаючи висновок про лексичну, а також фонетичну, морфологічну та синтаксичну категоріальні ознаки емотивності мовних засобів.

Як відомо, мова виконує ряд функцій, головною із яких є функція комунікативна. Важливою виступає також емотивна функція, яка проявляється щоразу, коли мовець виражає своє почуття. Своє ставлення до навколишньої дійсності або коли він хоче викликати яку-небудь почуттєву реакцію свого співбесідника. Місце емотивної функції мови визначається тією роллю, яку відіграють емоції в житті людини. А емоції – це процес ситуативного переживання, процес, що має для людського організму сигнальне і регулююче значення [11: 61]. Емоції – це також детерміновані світоглядом, переконаннями й мораллю психічні стани людини, які виражають її оцінне ставлення до життєвих ситуацій, до своєї й чужої діяльності [10: 198-199], які відображають відношення між мотивами і можливістю адекватної їм поведінки суб'єкта.

Метою емотивної функції мови є здійснення специфічної форми емоційної комунікації людей. У будь-якій мовній функції важливо розрізнити дві сторони: потенційну й результативну [2: 195-197]. Відповідно і емотивну функцію можна розуміти, з одного боку, як таку, що реалізовується, тобто як процес, а з іншого – як реалізовану, тобто як результат. У цій площині В. Шаховський розрізняє емотивну валентність мовних одиниць, їх емотивну семантику та їх емотивне вживання [19]. У свою чергу А. Бондарко справедливо зауважує, що «будь-яке значення форми є разом з тим її функцією (в тому сенсі, що вираження цього значення є призначенням цієї форми), але не будь-яка особлива функція

тієї чи іншої форми виступає особливим значенням, оскільки далеко не всі різновиди інтенцій вживання форм можуть розглядатися як їх внутрішні системно значущі ознаки [2: 199]. Таким чином, вважаємо, що емотивність є функціонально-мовленнєвою категорією, основною ознакою якої виступає комунікативно-діяльнісна.

Емоційність «пронизує» всю мовну діяльність людини і закріплюється в семантиці слова специфікатором різних емоційних станів людини. Саме тому при дослідженні мови, крім логіко-предметної семантики важливо враховувати і емотивну. Загалом емотивну семантику слова, як справедливо наголошує В. Шаховський [18], можна визначити як опосередковану мовою кореляцію емоційно-соціологізованих уявлень людини з навколишнім світом.

Серед сучасних теоретичних припущень про природу лексичної семантики найбільш плідними для побудови її моделі є такі: по-перше, семантика слова містить макрокомпоненти, компоненти і мікрокомпоненти, взаємодія яких утворює структуру; по-друге, ця структура організована за принципом поля, тобто визнається ядро і периферія як структурні елементи семантики слова; по-третє, будь-яке вживання слова є семним варіюванням його семантики тощо [12: 36-40].

При аналізі емотивності як семантичного компонента слова увага фокусується на емотивних семах, які об'єктивно існують в семантичній системі мови, як і інші типи сем. Таким чином, за концепцією В. Шаховського [18], інтерпретація емотивної семантики в термінах сем вважається методичною категорією, а встановлення семантичного статусу емотивності – онтологічною. Відповідно ці категорії стають основою для лексико-семантичної категоризації емоцій у різних типах семантичних компонентів слова і в лексичних різновидах одиниць мови, які позначають, виражають і описують емоції. Звідси випливає, що емотивні семи виникають на основі певних логічно-предметних оцінних та експресивних компонентів семантики слова, тобто в діахронічному сенсі вони вторинні. Тому сутність емотивних сем полягає в тому, що цей специфічний вид семантичних мікрокомпонентів, зіставних з емоціями мовця і представлених у семантиці слова як єдність семантичної ознаки «емотивність» із семними конкретизаторами (як напр., «кохання», «презирство», «приниження» та ін), список яких не завершений і які варіюють згадану семантичну ознаку в різних словах по-різному.

Поширеною є думка, яка подається у лінгвістичній літературі, що емотивність виступає «ядром» експресивності тексту. Вона забарвлює предметно-образний та понятійний зміст тексту, який когнітивно сприймається адресатом, завдяки яскравості, динамічності, гармонійності описів об'єктів, явищ, подій у тексті, розкриттю внутрішніх зв'язків, фокусуванню на найбільш значущих поняттях. Отже, образно-понятійне джерело експресивності доповнюється емоційним компонентом, що зумовлене об'єктивною психологічною закономірністю. Це означає, що у цілісній психологічній структурі особистості когнітивні, емоційні та вольові процеси не проходять ізольовано, а функціонують разом. Водночас у певних ситуаціях на перший план висувуються ті, які відіграють більшу роль у відображенні дійсності та регуляції поведінки [1: 12]. Звідси справедливо можна зробити висновок, що предметно-образний та понятійний зміст тексту породжує і емоційний ефект, викликаючи у адресата інтелектуальні та естетичні емоції.

Емотивність нерозривно пов'язана з експресивністю, проте вони не ідентичні. Їх об'єднує належність до емотивної сфери мови, яка протиставляється інтелектуальній

(інформаційній, раціональній, логічній) сфері. Під експресивністю розуміється здатність мовних одиниць до посилення впливу в акті комунікації. Так, поняття експресивності виявляється ширше емоційності, тоді як поняття емотивності змістовніше експресії, оскільки емоційність різноманітна у своїх проявах, а експресивність зводиться в основному до посилення [14: 41-42]. Тому емотивність виявляється вужчою за експресивність, але інформативніша за неї.

Емотивність – це іманентно притаманна властивість мови виражати системою своїх засобів емоційність як факт психіки, а також відображені в семантиці мовних одиниць соціальні та індивідуальні емоції. Емотивність реалізується у двох площинах: зміст і вираження, через які маніфестуються емоційні ставлення / стани мовця [16: 24].

А експресивність можна визначити як семантичний феномен, який виділяє слово спеціальним набором денотативних і конотативних сем з метою ефективнішого впливу на отримувача завдяки прискореному доведенню до його сприйняття смислу висловлювання а також для самовираження і вираження свого ставлення до об'єкта мовлення, до суб'єкта і до ситуації спілкування [17: 14].

Послугуючись терміном «експресивність» на позначення психологічно і соціально мотивованої властивості мовного знака, що деавтоматизує його сприйняття, підтримує загострену увагу активізує мислення людини, викликає напругу почуттів у слухача (читача), З. Коцюба також розмежує поняття емоційного та експресивного в мові [9: 10]. погоджуємося з поглядом В. Чабаненка, що експресивним є все, що служить у мові для вираження і збудження емоцій, але не всяка експресивність передбачає емоційну реакцію, тобто експресивність як лінгвостилістична категорія ширша за емоційність [15: 14]. Але тут простежуємо не цілком доречне використання терміна «емоційність» як синоніма емотивності.

Отже, на наш погляд, важливим є співвідношення категорій емоційності й емотивності, які неодноразово ставали предметом розгляду в мовознавстві. Їхнє вивчення вирізняється також широким спектром підходів, а їх визначення та взаємозв'язок неминуче приводить до розбіжностей у їх трактуваннях. У руслі комунікативно-прагматичного підходу Я. Гнезділова [6] пропонує розглядати цю проблематику на основі виділення, порівняння та розмежування двох типів дискурсу – емоційного й емотивного. В емоційній комунікації на перший план виходить вираження емоційних станів співрозмовників, а в емотивній комунікації, навпаки, саме за рахунок мовних засобів викликається певний емоційний стан у слухачів. Відповідно, поняття емоційності та емотивності розглядаються в площині мови і відображають дзеркально протилежні процеси. Емоційність є спонтанною, непередбачуваною властивістю мовлення, а емотивність, навпаки, – це передбачувана, усвідомлювана властивість мовлення, пов'язана з пошуком мовних засобів, які цілеспрямовано надають йому емоційності для впливу на адресата.

У психофізіологічних дослідженнях потреба у висловленні емоцій визнається одним із провідних мотивів комунікації [8: 3]. Тому емоційність художнього тексту, на чому коротко зупинимося, стає однією з засад його існування, адже кожний художній текст створюється автором, заради того, щоб викликати у читача певний емоційний стан, донести до нього власні переживання. Мовна особистість творця тексту емоційно насичує окремі події та явища, що є індивідуально значущими для нього [7: 29].

На основі компонентного аналізу тексту С. Гладь визначає емотивність як одну з основних категорій художнього тексту, за допомогою якої відбувається реконструкція вписаної в художній текст програми його інтерпретації в емотивному ракурсі та прогнозується ймовірний емоційний вплив тексту на читача [5: 17], що вважаємо чи не головним чинником комунікативного текстотворення. Тому, власне, і побутує думка про актуалізацію емотивності художнього тексту завдяки опредметненню в тексті знань, що є або стають емоціогенними. Реалізація емотивності в художньому тексті здійснюється, головню, через свої показники, ієрархічно організовані текстовими компонентами та пов'язані з експлікацією в тексті емоціогенних знань про мову й у мові (сигнали емотивності), про світ (емотивні ситуації) та про текстову дійсність (емотивні топіки) [5: 18].

Важливе місце в системі емотивних мовних засобів художнього тексту посідають лексичні засоби, що, мабуть, не піддається сумнівам.

Таким чином, емотивність розглядаємо у вузькому розумінні як лінгвістичну категорію, а в широкому – як комунікативно-прагматичну. Емотивність не ототожнюється з поняттями «експресивність» та «емоційність», а корелює з ними у площині комунікації. Емотивність реалізовується на різних мовних і мовленнєвих рівнях: лексичному, фонетичному, граматичному (морфологічному, синтаксичному), семантичному (денотативному, конотативному), а також текстуальному, що може стати предметом окремих досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемова Л.В. Оцінно-емотивна домінанта експресивності сучасних іспанських аналітичних статей (на матеріалі періодичних видань “El País”, “El Mundo”, “ABC”) / Л.В. Артемова: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: Спец. 10.02.05 – романські мови / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2006. – 20 с.
2. Бондарко А.В. К истолкованию понятия «функция» / А.В. Бондарко // Изв. АН СССР. Сер. лит.-ры и яз. – 1987. – Т.46. – № 3. – С. 195-207.
3. Волк Б. Типология эмотивных знаков / Б. Волк // Язык и эмоции. Сб. науч. трудов. – Волгоград: Перемена, 1995. – С. 15-24.
4. Гамзюк М.В. Емотивність фразеологічної системи німецької мови: Досвід дослідження в синхронії та діахронії / М.В. Гамзюк [Електронний ресурс]: автореф. дис... док. філол. наук: спец. 10.02.04 – германські мови / Київ. держ. лінгв. ун-т. — К., 2001. — 29 с. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/3584.html>
5. Гладь С.В. Емотивність художнього тексту: семантико-когнітивний аспект (на матеріалі сучасної англійської прози) / С.В. Гладь: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 – германські мови / Київ. держ. лінгв. ун-т. – К., 2000. – 19 с.
6. Гнезділова Я.В. Емоційність та емотивність сучасного англійського дискурсу: структурний, семантичний і прагматичний аспекти / Я.В. Гнезділова: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 – германські мови. – К. : КНЛУ, 2007. – 20 с.
7. Дорош О. «Тілесні» засоби відображення емоцій у жіночому художньому тексті / О. Дорош // Проблеми семантики слова, речення та тексту: Зб. наук. пр. – К.: Вид. центр КНЛУ. – Вип. 19. – 2004. – С. 28-33.
8. Изард К. Психология эмоций / перевод с англ. / К. Изард. – СПб: Изд-во «Питер». – 2003. – 464 с.

9. Коцюба З.Г. Експресивність номінативних речень як перекладознавча проблема (на матеріалі англійської та української мов) / З.Г. Коцюба: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16 – перекладознавство / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2001. – 20 с.
10. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А.Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
11. Психологічний словник / За ред. проф. В.І. Войтка. – К.: Вища школа, 1982. – 216 с.
12. Стернин И.Л. Лексическое значение слова в речи / И.Л. Стернин. – Воронеж, 1985.
13. Филимонова О. Е. Эмоциология текста. Анализ репрезентации эмоций в английском тексте: Учебное пособие. / О. Е. Филимонова. – СПб.: ООО «Книжный Дом», 2007. – 448 с.
14. Цыбулевская А.В. Эмотивный арготический лексикон: дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.19 – теория языка / Цыбулевская Анна Васильевна. – Ставрополь, 2005. – 176 с.
15. Чабаненко В.А. Основи мовної експресії. / В.А. Чабаненко. – К.: Вища школа, 1982. – 167 с.
16. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В.И. Шаховский. – Изд. 3-е. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 208 с.
17. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций: Монография / В.И. Шаховский. – М.: Гнозис, 2008. – 416 с.
18. Шаховский В.И. Типы значений эмотивной лексики / В.И. Шаховский // Вопросы языкознания. – 1994. – №1. – С. 20-25.
19. Шаховский В.И. Эмотивная семантика слова как коммуникативная сущность / В.И. Шаховский. [Электронный ресурс] // Коммуникативные аспекты значения. – Волгоград: Волгр. пед. ин-т, 1990.– Режим доступа: http://www.russcomm.ru/rca_biblio/sh/shakhovsky02.shtml